

Küreselleşme Perspektifinde Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği

Lütfiye ATEŞ
YLisans Öğrenci, Karabük Üniversitesi SBE
Master Student, Karabuk University Institute of Social Science
Orcid ID: 0000-0001-9226-5396
lutfiyeates93@gmail.com

Öz

Bu çalışmada; küreselleşmeyle birlikte terör faaliyetlerinin uluslararası alanda artması ve bu olaylara karşı alınan önlemlerin ülkelerin ekonomilerine etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Terörün ülke ekonomileri üzerindeki etkilerini tespit edebilmek için; savunma harcamaları, turizm gelirleri, yabancı sermaye yatırımları ve borsa endeksi gibi makro ekonomik değişkenler ele alınmış ve ekonomiye etkileri incelenmiştir. Çalışma sonuçları, literatürde yer alan diğer çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılmış ve benzer bir şekilde, terörün, makro ekonomik değişkenler üzerindeki olumsuz etkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelime: Terör ekonomisi, Küreselleşme, Borsa, Turizm gelirleri, Yabancı sermaye yatırımları, Savunma harcamaları.

The Economic Effects of Terrorism in The Perspective of Globalization: Turkey Example

Abstract

In this study; it is aimed to analyze the effect of the terrorist activities to the countries economies which is increased with globalization between the nations. In order to be able to detect the effects of terrorism on country's economies; defense expenditures, tourism incomes, foreign capital investments and stock market indexes are examined and the economic effects are examined. The results of the study are compared with the results of other studies in the literature and in a similar way, the negative effect of terrorism on macroeconomic variables was determined.

Keywords: Terror economy, Globalization, Stock exchange, Tourism revenues, Foreign capital investments, Defense expenditures.

Giriş

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte ülkeler arasındaki çatışmaların azalacağına dair beklentiler oluşmuş ancak 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de yaşanan terör olayları bu çatışmaların biteceği ümidini ortadan kaldırmıştır. 11 Eylül ile birlikte yeni bir küresel terörizm dalgası yayılmaya başlamış (Aşçı ve Dinçer, 2017: 3003) ve ülkelerarası çatışmanın azalacağı düşüncesi de yok olmuştur (Ak vd., 2017:20). Bu terör saldırısı toplumun her kesimini etkileyerek büyük bir tepkinin doğmasına sebep olmuştur. Bu tepki sayesinde terör, faaliyetlerin olmadığı ülkelerin de dikkatini çekmiş ve terörle ilgili bilgi edinme ihtiyacı hissetmiştir (Öztürk vd., 2009:86).

Terörist faaliyetler insan ölümlerine veya maddi hasarlara neden olmakla birlikte hedef belirlediği ülke sınırlarıyla kısa veya uzun dönemi etkileyecek birçok ekonomik değişkenlerin geleceğe yönelik beklentilerini olumsuz etkilemektedir. Terör faaliyetleri, farklı örgütler tarafından gerçekleştirilmekte ve dünyanın farklı bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda terör olayları belirli bir coğrafya odaklı olmaktan çıkmış uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Bunun nedeni, yaptıklarını ve yapacaklarını tüm dünyaya duyurup korku salmak ve istediklerini yaptırmaktır (Ağır, 2010:14).

Bu çalışmanın amacı küreselleşen terörün ekonomiye nasıl yön verdiğine bakıp alan ile ilgili çalışmalara katkıda bulunmasını sağlamaktır. Bu çalışmada ilk olarak küreselleşme ve terör kavramları açıklanacaktır. Ardından küreselleşmeyle terör arasındaki bağın ne derece kuvvetli ve etkili olduğuna bakılacaktır. Son olarak, küreselleşen terörün ekonomik boyutu Türkiye örneği üzerinden ele alınarak makro ekonomik göstergeler yardımıyla açıklanacaktır. Terörün ekonomiyi ne yönde etkilediğiyle ilgili sonuçlarla birlikte çalışma tamamlanacaktır.

1-Kavramsal Olarak Küreselleşme ve Terör

Küreselleşme diğer adıyla globalleşme olarak tanımlanır. Ülke sınırlarının yanında dünyanın sınırlarını daralttığı ekonomik, politik ve sosyal alanlarda herkes tarafından benimsenen ve kabul gören normların ortaya çıkma sürecidir. Küreselleşme, ülkelerin birbirleri arasındaki ekonomik ve siyasal sınırların daraldığı, ülkelerarası kültürlerin daha hızlı yayıldığı ve birbirlerinden etkilendiği, insanların

birbirlerinin ne yaptıklarından haberi olduğu bir düzeni tanımlamaktadır (Acar, 2002:14). Küreselleşme, yalnızca sosyal bilimlere değil teknoloji, sağlık, hukuk, mimarlık, tıp gibi bilimsel alanları da içermektedir (Gürel, 2008:13). Ayrıca küreselleşme, mal ve hizmetlerin artışına bağlı olarak ve teknolojideki gelişmenin uluslararası sermaye, mal ve hizmet artışındaki canlılık, ülkelerin ekonomik anlamda birbirlerine bağımlı olma sürecidir diye de tanımlanmaktadır (İncekara vd.,2011:5).

Küreselleşmenin tanımından sonra terörün tanımını yaparsak, terör Latince kökenli olup 'terrere' kelimesi Fransızca da 'terreur' olarak tanımlanmış ve insan zihninde şiddeti, yıldırma, korkuyu, dehşeti ifade etmektedir. Terör belirli bir amaca ulaşmak için daha çok kitlelere ulaşacağı amacıyla eylemler yapar ve yaparken de sivillere veya güvenlik görevlilerine yönelik stratejik eylemleri uygular (Atik vd., 2016:181). Son yıllarda artan terör olayları, dünyanın pek çok yerinde hükümet binalarının veya konsoloslukların bombalanması, havalimanlarına, metro, tren istasyonlarına, alışveriş merkezlerine karşı saldırılar düzenlenmesi, diplomatlara veya önemli devlet adamlarına suikastlar yapılması gibi farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Terör kelimesini açıklarken dikkat edilmesi gereken bir ayrım da terörizm kavramıdır. Terörizm siyasi amaçlı olup süreklilik arz eder ve sistemli bir şekilde kullanılması terör kavramından ayrılan yanıdır. Terör eylemleri şiddeti, korkuyu belirtirken, terörizm işin içine siyasiliği ve sürekliliği katmaktadır. Masum insanları öldürmenin yanında terörizm geniş kitleleri korkutmakta, politik ve sosyal bir konumu ele geçirmek amacıyla şiddet içerikli tehdit ve eylemleri kapsamaktadır (Altay vd., 2013:269). Terörizm en genel tanımıyla bir amaca ulaşmak için insan haklarını ihlal eden siyasal içerikli şiddetli eylemlerdir. Terörizm politik isteklerini yerine getirtmek için tahrip etmek, hükümeti yıldırma, kişileri, grupları öldürmek gibi yolları dener.

Terör ve terörizm tanımının aslında tam anlamıyla yapılamadığı görülmektedir. Bunun nedeni terörle mücadele eden devletlerin terör ve terörizm kavramlarını kendilerine göre yorumlamaktadır. Terörist olarak bilinen gruplar bazı devletler tarafından özgürlük savaşçısı olarak kabul edilmektedir. Bazı ülkeler çıkarları doğrultusunda terörist kabul etmemekte ve terör tanımlamalarında bu durumu göz önüne almamaktadır. Thomas P.Thornton terörü; normal olmayan metotlarla

siyasal davranışları etkilemeyi hedefleyen sembolik hareketler olarak tanımlamaktadır. Sulhi Dönmezer'e göre; şiddetin ulusal, ırksal, dinsel gibi ayrıştırılarak insanlar arasında fesat çıkarıcı sınıflar oluşturup çatışma çıkarıcı, planlanmış ve hukuk dışı kullanımı diye tanımlanmaktadır (Özyıldız vd., 2016:1).

2-Literatür Taraması

Küreselleşmeyle birlikte terörün ekonomik etkisiyle ilgili literatürde yapılan çalışmalar özet şeklinde verilmiştir.

Tablo 1: Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Yapılan Çalışmalar

YAZAR	ÖRNEKLEM VE EKONOMETRİK	SONUÇ
Algan, Balcılar, Bal, Manga (2017)	Parametrik Olmayan Nedensellik Testi, Türkiye, 1988-2016	Terör olaylarının finansal piyasalar arasında nedensellik ilişkisi yoktur.
Çelik Karaçuka (2017)	Sabit Etkiler Panel Veri Yaklaşımı, Türkiye, 1992-2011	Terör olayları turizm talebi üzerinde analiz döneminde olumsuz etki yaratmamıştır.
Ak Dindar Altıntaş (2017)	Toda Ve Yamamoto Nedensellik Testi, Türkiye, 1970-2014	İktisadi büyümeden terörizme doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır.
Başar Künü Hopoğlu (2016)	Bootstrap Nedensellik Testi, BRICS ve MINT Ülkeleri, 2002-2013	BRICS ve MINT ülkelerinden yalnızca Meksika'da turizmden terörizme doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Küreselleşme Perspektifinde Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği

Kesgingöz Olcay (2016)	Panel Veri Analizi Türkiye ve Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleri 1991-2014	Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında negatif ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Özcan Özmen (2016)	Panel Eşbütünleşme, AB ve MENA Ülkeleri, 2002-2013	AB için terör faaliyetleri-turizm ilişkisi oldukça zayıf ve anlamsız iken MENA ülkeleri için bu ilişki negatif ve anlamlı bulunmuştur.
Atik Yılmaz Köse Sağlam (2016)	Granger Nedensellik Analiz Türkiye, 2008-2015	Terörizm temalı haberlerin BIST100, bankacılık, gıda, inşaat, ticaret, ulaştırma, Sanayi ve turizm endeksleri üzerinde nedensellik etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.
Korkmaz Erer Erer (2016)	EGARCH -GARCH Modelleri, Türkiye, 2004-2016	Türkiye’de yaşanan terör BIST 100, alt sektör ve İstanbul Altın Borsası endeks üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.
Karagöz (2016)	Nedensellik Analizi, Türkiye, 1990-2013	Terör olaylarından en çok etkilenen turizm sektörüdür.
Güvenek Alptekin (2015)	Müdahale Analiz Yöntemi, Türkiye, 1993-2008	Türkiye’ye gelen turist sayısında terör saldırıların olması olumsuz etki yaratmadığı görülmüştür.
Ağırman Özcan Yılmaz (2014)	Eş Bütünleşme Testleri , Granger Nedensellik Analizi, 35 ülke, 2003-2011	Terör olayları hisse senedi piyasaları üzerinde kısa dönemde negatif etkiye sahipken uzun dönemde piyasa tarafından olumsuz etki giderilmiştir.
Altay	Panel Veri Analizi	Terör olaylarının ekonomik değişkenler üzerindeki

Ekinci Peçe (2013)	Yöntemi, Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan 1996-2010	olumsuz etkileri tespit edilmiştir.
Murat Şener Yılanıcı (2013)	Birim Kök Testi, Türkiye, 1996-2012	Avusturya, İran ve Rusya'dan gelen turist sayısının meydana gelen şokların bu ülkelerden Türkiye'ye gelen turist sayısı üzerinde kalıcı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.
Özçelik Önder (2013)	Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli, 126 Ülke, 2005-2008	Terör riskinin artmasıyla savunma harcamalarının artmaktadır.
Bashir Gillani Muhammad (2013)	GARCH, Pakistan, 2005-2010	Terör eylemleri finansal piyasalar üzerinde olumsuz etki yaratmıştır.
Graham ve Ramiah (2012)	Olay Etüd Yöntemi, Japonya, 11Eylül Londra	Terör eylemlerinin bir gün sonrasında Japon piyasasının negatif yönde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır.
Yıldırım (2012)	Zaman Serisi, Olay Etüd Yöntemi, Türkiye, 2001- 2010	Terör eylemleri ile finansal piyasalar arasında negatif zaman serisi analizinde ise altyapı tesislere yönelik gerçekleşen terör eylemlerinin pozitif yönde etkilemiştir.
Eldor Hauser Kroll (2012)	GARCH, İsrail, Filistin, 2000-2003	İsrail ve Filistin arasında yaşanan çatışmalar sonucunda İsrail hisse senetlerinde ve Filistin hisse senetlerinde değer kaybı yaşanmıştır.

Küreselleşme Perspektifinde Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği

Chesnesy (2011)	GARCH 25 Ülke, 1994 -2005	Terör olaylarının hisse senedini etkilemesinde en fazla etkilenen ülke İsviçre en az etkilenen ise ABD'dir.
Fathi Shahraki (2011)	Paired Sample T Test, İran, 1992-2008	Terör eylemlerinin Tahran borsası üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Ağır Kar (2010)	Nedensellik Analizi, Türkiye, 2005-2008	Terör olayları ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir.
Drakos (2010)	Panel Veri Analiz Yöntemi, 22 Ülke, 1994-2004	Terör eylemleri ile borsa getirileri arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Öztürk, Çelik (2009)	Nedensellik Analizi, Türkiye, 2000-2008	Terörizmin Türkiye'de, yatırımlar, tarım sektörü, turizm sektörü ve sosyal yapı üzerine olumsuz etkiler yarattığı tespit edilmiştir.
Nikkinen Omran Sahlström Aijö (2008)	GARCH, 48 Ülke 2001- 2002	Terör eylemleri, finansal piyasaların global ekonomiyile olan ilişkisi düzeyinde, kısa dönemde negatif yönde etkilemektedir.
Cam (2008)	GARCH, ABD,	Havayolları, otelcilik ve eğlence sektörlerinin yapılan terör eylemlerinden olumsuz etkilendiği telekomünikasyon ve savunma sanayisinin olumlu

	11 Eylül Bali ve Madrid'teki terör eylemleri	yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.
Arin Ciferri Spagnolo (2008)	GARCH, Endonezya, İsrail, İspanya, Tayland ve Türkiye 2002-2006	Terör olayları borsa endeksi getirilerinden olumsuz etkilenmiştir. İspanya borsasının eski haline dönmesi diğer ülkelere göre daha hızlıdır.
Karolyi Martell (2005)	Betimsel Yöntem ABD, 1995-2002	Gelişmiş ülkelerde terör eylemlerinden daha fazla etkilenirler.
Chen Siems (2004)	1995 sonrasında oluşan 14 terör, 1990 Kuveyt işgali ve 11 Eylül 2001 terör eylemi	ABD finans piyasasının herhangi bir terör eylemleri sonucu normale dönme süresi kısa bir süre iken birçok finansal piyasada bu sürenin çok daha uzun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Eldor Melnick (2004)	Granger Nedensellik Testi, İsrail, 1990-2003	27 Eylül 2000 tarihi sonrası yaşanan Filistin'in terör eylemlerinden İsrail menkul kıymetler ve sermaye piyasasının kalıcı olarak olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.
Hon Strauss Yong (2004)	GARCH, 25 Ülke, 11 Eylül 2001	11 Eylül terör eyleminin Avrupa piyasalarına göre ABD piyasalarında kısa zamanda terör eyleminin etkisinin ortadan kalktığı sonucuna ulaşılmıştır.
Giray (2003)	Makro Ekonomik Göstergeler Türkiye, 1998-2002	Savunma harcamalarının bütçe içindeki payının diğer harcamalarının payından oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir.

3-Küreselleşme ve Terör

Uluslararası terör kavramı, ulusal sınırların ötesinde birden çok ülke sınırlarını da içine alan terörist faaliyetleridir. Artık günümüz dünyasında uluslararası olmayan terörden bahsetmek pek mümkün olmamaktadır. Terörizmin küreselleşmesi, günümüz dünyasında küreselleşmenin terör örgütlerine sunmuş olduğu fırsatların hepsi genel çerçeve bakıldığında ortada olan terörizm tehlikesi, küreselleşen terörizmi ifade etmektedir. Örgüt ağları, eylem stratejileri, amaçları, sonuçları, propaganda süreçleri artık ortaya koyuyor ki terörizm insanlığın tümünü tehdit etmektedir (Sökücü, 2009:9). Terörün başarıya ulaşmasındaki en büyük etken, bazı şahısların, grupların ve bazı ülkelerin ekonomik açıdan destek olması, haberleşme ağlarının kuvvetliliği, ulaşımdaki ve gizli bilgilerin kendilerine çalışanlar tarafından öğrenilip duruma göre davranmalarındaki gücüne dayanır. Bu alanda bu kadar geniş etkiye sahip olmalarındaki tek sebep küreselleşme olmuştur. Eğer küreselleşme olmasaydı terör olaylar elbette ki yine olurdu fakat günümüzde olduğu kadar uluslararası camiaya duyulacak kadar etkili ve önemli olmazdı. Terörün gelişimi üzerinde küreselleşmenin teşviki olmuştur. Küreselleşmenin terör üzerinde olumlu yanlarından ziyade özellikle internet aracılığıyla terörcü iş birliklerinin ve terör yanlıların artması muhtemel olacaktır (Gürel, 2008: 12).

Ülkelerin küreselleşen terör ile ilgili yaptığı savunma harcamaları paylarına bakarsak küreselleşen terörün boyutunu daha rahat görürüz.

Tablo 2: Ülkelerin Savunma Harcamalarının GSYİH'nın Payları

Yıllar	Türkiye	Fransa	Almanya	ABD	İspanya	İtalya
	%	%	%	%	%	%
1980	3,9	3,8	2,8	4,8	2,3	1,8
1981	4,0	3,9	2,9	5,3	2,4	1,9
1982	4,3	3,8	2,9	6,4	2,5	2,1
1983	4,0	3,9	2,9	5,9	2,7	2,1
1984	3,7	3,8	2,8	5,7	2,8	2,1

1985	3,5	3,7	2,7	5,9	2,8	2,0
1986	3,7	3,7	2,7	6,1	2,5	2,1
1987	3,3	3,7	2,6	5,9	2,4	2,2
1988	2,9	3,5	2,5	5,6	2,3	2,2
1989	3,1	3,4	2,4	5,4	2,2	2,1
1990	3,5	3,3	2,4	5,1	2,1	1,9
1991	3,8	3,3	2,1	4,5	2	1,9
1992	3,9	3,2	2,0	4,7	1,9	1,9
1993	3,9	3,2	1,8	4,3	1,9	1,9
1994	4,1	3,2	1,6	3,9	1,9	1,8
1995	3,9	3,0	1,6	3,6	1,8	1,6
1996	4,1	2,9	1,6	3,4	1,7	1,7
1997	4,1	2,8	1,5	3,2	1,6	1,8
1998	3,2	2,7	1,5	3,0	1,6	1,8
1999	3,9	2,6	1,5	2,9	1,7	1,9
2000	3,7	2,5	1,4	2,9	1,7	1,9
2001	3,6	2,4	1,4	2,9	1,6	1,8
2002	3,8	2,4	1,4	3,2	1,4	1,9
2003	3,3	2,5	1,4	3,6	1,4	1,9
2004	2,7	2,5	1,3	3,8	1,4	1,9
2005	2,4	2,4	1,3	3,8	1,3	1,8
2006	2,4	2,3	1,3	3,8	1,3	1,7
2007	2,3	2,3	1,2	3,8	1,3	1,6
2008	2,2	2,3	1,3	4,2	1,3	1,7
2009	2,5	2,5	1,4	4,6	1,3	1,7
2010	2,3	2,3	1,4	4,7	1,3	1,7
2011	2,1	2,3	1,3	4,6	1,3	1,6
2012	2,1	2,2	1,3	4,2	1,4	1,6
2013	2,0	2,2	1,2	3,8	1,2	1,5
2014	1,9	2,2	1,2	3,5	1,2	1,4
2015	1,8	2,3	1,2	3,3	1,2	1,3
2016	1,7	2,3	1,2	3,3	1,2	1,5

Kaynak: SIPRI Military Expenditure Database, 09.11.2017

Tablo 2'ye göre GYSH' daki en büyük pay ABD'nindir. GYSİH'daki savunma paylarının ikincisi Türkiye'dir. Bu durumun birçok nedeni vardır. Türkiye'nin jeopolitik konumuyla ilişkili bölgesel karışıklıkların ve istikrarsızlıkların fazla olduğu bir yerde olduğu için savunma harcamaları Türkiye için önemli olmuştur. Savunma harcamalarının belirleyicileri ikiye ayrılmakta fakat bu belirleyiciler her ülke için farklılık göstermekte olmasına rağmen genel olarak ikiye ayrılır diyebiliriz. Bunlardan birincisi finansal ve ekonomik kapasite ile alakalıdır. Bir ülkenin savunma harcamaları ülkenin ekonomisinin GSMH'sına, bütçesinin büyüklüğüne, nüfusa, dış tehditlere, savaşlara ve çatışmalara, ticaret dengesi değişkenlerine bağlıdır. İkincisi ise savunma harcamaları, ülkenin dışındaki olaylardan etkilenmektedir. Komşu veya rakip ülkelerinin silahlanmalarını artırmaları ülkemizin de savunma harcamalarını artırmasına neden olmaktadır (Özçelik vd.,2013:39). Sezgin ve Yıldırım (2002)'nin yaptığı bir araştırmaya göre, 1951 -1998 yılları arasındaki veriler incelenip yapılan analize göre Türkiye'nin savunma harcamaları üzerinde, NATO savunma harcamaları ve Yunanistan savunma harcamalarının büyük bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Ülkemizde savunma harcamalarının GSYİH' deki payı 1996 yılından 2001 yılına kadar düşüş yaşanmıştır fakat bu reel bir düşüş değildir. 1985'te başlayan ve 1990'lara kadar gelen bütçe açıklarının kapatılması, borçlanma yoluyla gerçekleşmesi sonucu artan faiz oranları ödeme tutarını faiz şekliyle ödeyeceklerinden ödeme tutarlarını artırmıştır. Bütçe rakamlarının aşırı büyümesinin nedeni bilinen bütçe tanımında faiz ödemelerini harcama olarak kabul görmektedir. Savunma paylarının azalmadığını görmek içinse bütçeden faiz ödemeleri çıkartıldıktan sonra bulunan faiz dışı bütçe rakamları bize aslında savunma paylarının düşmediğini göstermektedir (Giray, 2003:194).

4-Küreselleşmeyle Birlikte Terörün Ekonomik Boyutu: Türkiye Örneği

Terör pek çok zaman, modern hayatın birbirine pamuk ipliğiyle bağlı olduğu dengeleri bozarak ekonomik sisteme zarar verirler. Zayıf bir ekonomide terör örgütleri devleti istedikleri bir yöne çekebilmekteyken, çöken bir ekonomide korku ve anarşinin doğmasına neden olacaktır (Altay vd.; 2013:269).

Terör eylemlerinin günümüzde veya gelecek zaman içinde belirsizlik ortamı, risk ve korku nedeniyle, ekonomik değişkenlerde sürekli veya geçici değişikliklere neden olmaktadır (Aşçı, 2017: 383). Ülkedeki belirsizlik ortamı tüketimi, tasarrufları ve yatırımları etkilemektedir. Belirsizlik ortamı olan ülkelerde yabancı şirketler doğrudan yatırımlarını azaltmakta ve ülke bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Terörle mücadelede işlem maliyetlerinin artması dış ticareti olumsuz etkilemektedir. Devlet terör eylemlerine müdahale ederken savunma harcamalarının da artırmakta ve ekonomik açıdan ülkenin gelişimini olumsuz etkilemektedir (Ağır vd., 2010:15).

Terörün ekonomik maliyetleri kısa ve uzun vadeli maliyetler olarak ayrılmıştır. Kısa vadeli maliyetler; terörün tüketici ve yatırımcının davranışlarındaki yarattığı belirsizlik fiyatların artmasına neden olacaktır. Uzun vadeli maliyetleri ise; güvenlik maliyetlerindeki artışlara neden olmaktadır. Maliyetlerdeki artıştan uzun vadede büyüme negatif etkilenmekte ve reel getiri azalmaktadır (Atik vd., 2016:183).

Kamu harcamalarına etkisi; savunma hizmetleri devletin vatandaşlarına sunması gereken görevlerden biridir. Kamu harcamalarının bu hizmet için ayrılmış kısmına savunma harcamaları denir. Savunma harcamaları toplam kamu harcamalar içinde önemli bir paya sahip olup, eğitim ve sağlık harcamalarından biraz daha fazla paya sahiptir (Giray, 2004:182). Savunma ve güvenlik tehditlerin ve istikrarsızlığın ortadan kaldırılması, devletin meşruiyetinin sağlanmasını kapsamaktadır. Terörün etkin olduğu ülkelerde devletler kamu harcamalarının azımsanmayacak bir kısmını savunma harcamalarına harcanması nedeniyle bu miktarların ülkenin gelişmesi yönünde kullanılamamaktadır (Altay vd., 2016:270).

Büyüme üzerindeki etkisi ise terör saldırılarının ekonomi, siyasi ve kişisel boyutta belirsizliklere sebep olması, milli geliri belirleyen faktörleri yani Y milli geliri, C tüketim harcamalarını, G kamu harcamalarını ve $(X-M)$ net ihracatında meydana gelen olumsuz etkiler büyümeyi de olumsuz etkilemektedir (Altay vd., 2013:270). Terörle mücadelede işlem maliyetlerinin artması verimli kullanılan kaynakların kullanıldığı alanlardan çekilecektir. Bu sebeple emek verimliliğindeki büyüme oranı muhtemelen düşecektir. Ar-Ge harcamaları da bu olumsuzluktan etkilendiğinden teknolojik gelişimin azalacağı için sermaye verimliliğindeki büyüme oranı da azalacaktır. Terörün diğer

bir etki ettiği konu ise tüketicinin güvenidir. Tüketici güvenindeki süreklilik arz eden bir düşüş yaşandığında diğer tüm sektördeki tüketimi de etkileyecektir (Alp, 2014:13). Büyüme olumsuz etkileyen terör saldırılarının yanında artan savunma harcamalarının da büyüme ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkması için Benoit'in 1978 yılında yapmış olduğu araştırmasında 1950-1965 arası yılları gelişmekte olan 44 ülkenin savunma harcamaları ile büyüme arasında pozitif bir ilişkinin var olduğunu ortaya atmıştır (Özçelik vd.,2013:39).

Tasarruf ve tüketime etkisi de toplam tüketim, belirli bir zaman içinde hane halkının doğrudan doğruya ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetleri kullanmak amacıyla yapılan tüm harcamalardır (Altay vd., 2016:270). Tasarruf ise hane halkının tüketim amacıyla kullanılmayan kısmına eşittir. Terör olayları tüketim ve tasarruf oranlarını farklı yollarda etkiler. Terörizm, algılanan risk düzeyini artırabilir (Ağır, 2010:17). Tüketicilerin artan endişeleri, hizmet sektörü, ulaşım ve sigorta sektörünü etkilemektedir. Risk düzeyinin yüksek olması nedeniyle bu sektörlerde olan tüketim azalmakta ve kaynakların bu sektörlerden geri çekilmesi demektir ki bu da büyüme etkilemektedir. İnsanlar şiddet olayları sebebiyle tüketim yapmaktan yana tasarruf ederler (Alp. 2014:7). Bu durumda kişi başı yıllık tüketim azalır (Ağır vd., 2010:17).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile terör olayları arasındaki ilişkiye dış ticaret yönünden bakarsak, güvensizlik sebebiyle yabancı yatırımcıların ülkeden sermaye çıkışının olabileceğini göstermekte ve bu anlamda terörün yarattığı belirsizlik ortamı bu yatırımlar üzerinde negatif bir etkisi olmaktadır (Ağırman vd., 2014:104). Bir araştırmaya (Abadie ve Gardeazabal,2005:1) göre, terörün doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerindeki araştırılmış ve ölçüm için kullanılan 28 modelin 25'nde bu endeksin DYSY/GSMH oranına en az %10 düzeyinde ters yönde etki ettiği saptanmıştır (Alp 2014:8). Ayrıca yabancı sermaye yatırımlarının konjonktür yönlü hareket ettiği de düşünülürse terör olaylarının ülkede olmaması yatırımları arttırıcı bir unsurdur (Kesgingöz,2013a). Cari açığın kapatılması için de yabancı sermaye önemlidir (Kesgingöz ve Karataş 2016). Ülkelerin sürdürülebilir borçlanma politikalarına sahip olabilmeleri için mali disiplinin sağlanması gerekir (Kesgingöz 2013b).

Finansal piyasaları olumsuz yönde etkileyen en önemli unsur ülkedeki belirsizliktir. Belirsizliği de tetikleyen ve artıran önemli unsurlardan biri terör eylemleridir. Terör eylemleri finansal piyasalar üzerindeki etkileri araştırılırken 3 soruya odaklanılmaktadır. Bunlar; terör faaliyetleri borsa getirilerini nasıl etkilediği, terör olaylarının menkul kıymetler borsası oynaklığına ne derece tepki vereceği ve terör eylemlerinden oluşan şokların nasıl uluslara arası boyutta taşındığı sıralanabilir (Algan vd.,2017:151). Terör faaliyetleri hisse senedi piyasalar üzerinde kısa dönemde olumsuz etki ederken uzun dönemde bu olumsuz etkinin düzeldiği görülmüştür. Terör olaylarının hisse senedi piyasalarıyla kısa dönemde olumsuz etki yaratmıştır fakat uzun dönem de nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır (Ağırman vd.,2014:113). Terör olayları bir kriz etkisi gibi borsayı olumsuz etkileyecektir (Kesgingöz 2016:137).

Terör olaylarıyla uluslararası ticaret hacimleri arasında negatif yönlü ilişki vardır. Terör nedeniyle güvensizlik ortamı ortaya çıkmaktadır ve bundan dolayı ticarete maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Güvensizlik ortamı nedeniyle yapılması planlanan ticaretler ortadan kalkar. Diğer bir olumsuz etkisi ise güvenlik düzenlemeleridir. Güvenlik düzenlemeleri nedeniyle bazı zamanlar ticaretin maliyetleri de artabilmektedir. Örnek olarak 11 Eylül 2001 Amerika'daki terör olaylarından sonra ABD ve Kanada sınırındaki kamyonların geçiş süreleri birkaç dakika iken 20 saati bulmuştur. Teröristlerin uluslararası ticarete verdiği başka zararlardan birisi de ticareti yapılan malların doğrudan ortadan kaldırma riskidir (Altay vd., 2013:271).

Yatırımlar üzerindeki etkisi; terörle birlikte gelen belirsizlik ortamı ekonominin bütün sektörlerinde olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmaya (Blomberg, Hess vd, 2004:19) göre, terör olayları arttıkça yatırımcılar yatırımlarını azaltmakta ve belirsizlik ortamından dolayı kamu harcamalarında da artış meydana gelmektedir. Simon'a göre çok uluslu şirketlerin terör tehdidi olma olasılığı daha fazladır. Kurumsal alanlar terör faaliyetleri açısından daha cazip alanlardır (Alp, 2014:6). Abadie ve Gardeazabalb'e göre terör saldırıları belirsizliği artırarak yatırımlardan beklenen getiri oranını azaltmaktadır (Ağırman, 2014:103).

Terör, yatırımın hızını kesen en önemli faktördür. Nedeni ise dolaylı ve doğrudan yatırımların ülkeye gelmesi güvenilir ve istikrarlı ortamın olduğunu göstermekte ve bu ülkelere yatırım gitmektedir. Ekonomik

anlamda kalkınmanın koşulu ülkelerdeki istikrar ve güven ortamıdır. Yatırımı yapacak kişiler, yatırım yapılacak bölgenin risk faktörünü taşıyıp taşımadığını dikkate almaktadırlar. Böylece yatırımcıların güvenlik tehdidi olan yerlere yatırım yapmaları söz konusu değildir. Dolayısıyla ülkeler güvenlik tehdidine karşı savunma harcamalarını aşırı artırmakla birlikte ekonomik ve sosyal olumsuzluklar da ardından meydana gelecektir. Yaşanan güvenlik tehdidinin ortaya çıkardığı işsizlik terörün ateşini körükleyen kaynak olmaktadır (Altay vd., 2016:270).

Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adlı araştırmasını incelediğimizde, son yirmi sırada olan iller terör olaylarının en fazla görüldüğü Doğu ve Güneydoğu bölgemizdedir. Doğu ve Güneydoğu illerinin gelişmişlik seviyesinin az olması en başta terör olaylarının en fazla olmasıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2011).

Doğu ve Güneydoğu bölgemize yatırımların yapılamamasının en önemli sebebi terördür. Devlet bu bölgelerimize yatırım yapılması için teşvikler vermesine rağmen yatırımlar bir türlü gerçekleşmemektedir. Yapılan yatırımlarda bir türlü hayata geçirilip ya bitirilememiş ya da proje kapsamında kalmıştır çünkü terör faaliyetleri buna izin vermemişlerdir. Bundan sebeptir ki yapılacak yatırımın güvenliliği yatırım yapılabilmesi için en önemli faktördür. Yabancı yatırımcıların ülkemizde yatırım yapılabilir veya yatırım yapılan illerin arasında Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki illerimiz bulunmamaktadır bunun tek sebebi terör faaliyetleridir (Öztürk vd., 2009:95).

Yaşanan terör olaylarından dolayı bölgelerde yeteri kadar yatırım yapılamamasından doğan işsizlik ve böyle alışagelmış bir durum olması terörü besleyen en temel kaynaklardan biri haline gelmiştir. Bölgesel yatırım farklılıkları ve işsizlik oranlarının değişiklik göstermesi bölgesel gelir dağılımında da dengesizlik oluşturmakta ve bunu da fırsata çeviren terör örgütleri işsiz, geçim sıkıntısı yaşayan belirli bir kitleyi kendi örgütlerine eleman olarak kazandırmaktadır. Böylece terör faaliyetlerini gerçekleştirecek olan kişiler kaybedecek bir şeyi olmayan kimselerdir (Alkan,2000:34).

Son olarak turizm üzerindeki etkisi ise ülke ekonomilerinin kayıplar yaşamasına neden olan terörizm ülke kaynaklarının çoğu kısmını askeri harcamalara ayrılması ve güven ortamının yerine belirsizlik ortamı

ortaya çıkmaktadır. Terörizm ekonomideki diğer önemli sektörleri de hedef almaktadır. Bunlardan biri de turizm sektörüdür. Turizm sektörü Türkiye ekonomisi açısından ödemeler dengesini açıklarını karşılama önemli bir döviz geliri sağlayan, ülkelerinin büyümesinde ve istihdam olanakları sağlamlasında önemli bir yere sahiptir. 1990'dan beri Türkiye'deki terör turizm bölgelerine veya turistlere yönelik eylemler gerçekleştirmiştir (Karagöz, 2016:7). Gelişmekte olan ülkeler için turizm özellikle yabancı döviz kazançların önemli temelini oluşturur (Altay vd., 2013:272) (Dilek ve Kesgingöz 2016).

Terör olaylarının olduğu bölgede turistlerin tercihleri üzerinde olumsuz ve saptırıcı etkiler oluşturmakta ve bu alanda turizm sektörünün aldığı hasarlarının telafi edilmesi güçleşmektedir. Son zamanlarda küreselleşen terörle birlikte artan ve daha çok sivil halkı ve kamusal alanları kullanarak terör olaylarının daha çok kişilere ulaşmasını ve yarattığı korku bu durumun en temel örneğidir. Terör olayları 2001'den sonrası dönemde %22,9'dan %33,4 e yükselmiş ve terörün yarattığı korku tüm dünyada hissedilir hale gelmiştir (Çelik vd.,2017:313). Özet halinde Türkiye'nin temel makroekonomik göstergeleri 1980 yılından 2016 yılına kadar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'de Temel Ekonomik Göstergeler (1980-2016)

Yıl	Savunma Harcamaları (Milyon \$)	Büyüme	Yabancı Sermaye Yatırımları (Milyon \$)	Borsa Endeksi	İhracat (Bin ABD Doları)	İthalat (Bin ABD Doları)	Turist Sayısı	Turizm Geliri (Milyon \$)
1980	6.978	-2,4	18		2.910.122	7.90936		326
1981	7.873	4,9	95		4.702.934	8.933.3		381
1982	8.607	3,6	55		5.745.973	8.842.6		370
1983	8.143	5,0	46		5.727.834	9.235.0		411
1984	7.916	6,7	113		7.133.604	10.757.		840
1985	8.399	4,2	99		7.958.010	11.343.		1.482
1986	9.436	7,0	125		7.456.726	11.104.		1.215
1987	9.012	9,5	106		10.190.04	14.157.		1.721
1988	7.938	2,3	354		11.662.02	14.335.		2.255
1989	9.185	0,3	663	9.799	11.624.69	15.792.		2.556
1990	11.098	9,3	700	40.193	12.959.28	22.302.		3.225
1991	11.409	0,7	783	37.547	13.593.46	21.047.		2.654
1992	12.000	5,0	779	39.906	14.714.62	22.871.		3.639
1993	13.267	7,7	622	112.187	15.345.06	29.428.		3.959
1994	12.971	-4,7	559	210.83	18.105.87	23.270.		4.321
1995	13.326	7,9	772	417.22	21.637.04	35.709.	7.083	4.957
1996	14.919	7,4	612	704.290	23.224.46	43.626.	7.966	5.962
1997	15.544	7,6	554	2.117	26.261.07	48.558.	9.040	8.088
1998	16.287	2,3	573	3.224	26.973.95	45.921.	8.960	7.808
1999	17.983	-3,4	138	6.125	26.587.22	40.671.	6.893	5.203

Küreselleşme Perspektifinde Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği

2000	17404	6,6	112	14.044	27.774.90	54.502.	9.586	7.636
2001	15.955	-6,0	2.855	10.386	31.334.21	41.399.	10.78	10.450
2002	16.976	6,4	939	10.814	36.059.08	51.553.	12.79	12.420
2003	15.321	5,6	1.222	12.507	47.252.83	69.339.	13.34	13.854
2004	13.982	9,6	2.005	20.110	63.167.15	97.539.	16.82	17.076
2005	13.237	9,0	8.967	30.063	73.476.40	116.774	20.27	20.322
2006	14.203	7,1	19.261	40.010	85.534.67	139.576	18.91	18.593
2007	13.656	5,0	19.941	49.155	107.271.7	170.062	26.12	20.942
2008	13.809	0,8	17.302	36.960	132.027.1	201.963	29.79	25.415
2009	14.777	-4,7	7.032	38.482	102.142.6	140.928	30.18	25.064
2010	14.478	8,5	7.617	59.567	113.883.2	185.544	31.36	24.930
2011	14.619	11,1	13.812	60.195	134.906.8	240.841	34.65	28.115
2012	14.939	4,8	9.522	64.982	152.461.7	236.545	35.69	29.007
2013	15.310	8,5	9.269	77.314	151.802.6	251.661	37.79	32.308
2014	15.397	5,2	5.781	76.306	157.610.1	242.177	39.81	34.305
2015	15.881	6,1	12.455	79.900	143.838.8	207.234	39.47	31.464
2016	14.974	2,9	9.148	77.586	142.529.5	198.618	25.35	22.107

Kaynak: Dünya Bankası, SIPRI Military Expenditure Database, TÜİK, 09.11.2017

Terör faaliyetleri açısından turizm sektörünü seçmelerinin sebebi, ülkeye sağladığı kazançları engellemektir. Turizm sektörü ülkelerin işsizlik ve finansman açıklarının kapatmada pek çok işlevleri vardır. Turizm sektörünün önemli özelliği, emek yoğun istihdamın yüksek olması ve istihdam yaratmanın müsait olmasıdır. Genel itibarıyla turizm sektörünü hedef almalarındaki sebep turizm oldukça ses getirici özelliğinin olması ve terör eylemlerinin medya aracılığıyla insanları korkutma amaçlarına kolayca ulaşabilmektedir (Altay vd., 2013:273). Ancak edinilen bilgiler neticesinde ülkeye gelen turist sayısında fazla bir etkiye sahip olunmadığı görülmektedir. Nedeni ise terör eylemlerinin medyada nasıl yer aldığı ile ilgilidir ve turizme sekte vurmeyecek şekilde medyada yer almıştır böylece terörün yarattığı olumsuzluklar bertaraf edilmeye çalışılmıştır (Güvenek vd., 2015:35).

Küreselleşen terörle birlikte Türkiye için yıllar geçtikçe terörle mücadele de kamu harcamalarının bileşiminde savunma harcamalarına yönelik bir artış gözlemlenmektedir (Ağır vd., 2010:21). Terör eylemlerinin ekonomi, politika, bireysel çevrede belirsizliklere ve istikrarsızlıklara yol açması büyüme üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Büyüme oranlarına baktığımızda genel olarak bir artış olmuştur fakat 1999, 2006, 2016 yıllarında bir azalma yaşandığı görülmektedir. Bu azalmanın sebebi terörün daha çok sivilleri hedef aldığı dönemdir. Bu yıllarda artan terör olayları yabancı yatırımcılar tarafından bir risk faktörü oluşturduğundan yatırımlarını geri

çekmektedir. Belirsiz ve istikrarsız bir ortamın olması borsa üzerinde risk primlerinin artmasına neden olmuş ve yatırımcılar daha istikrarlı finansal araçlara yönelmek isteyeceklerdir. Terörün ihracata olan etkisine baktığımız zaman, yarattığı belirsizlik ortamıyla maliyetlerdeki artış fiyatlara da yansdığından daha az malı yüksek fiyattan satmış olacağız ki bu da bizim ihracat gelirlerimizin düşmesine neden olacaktır. 1999 da terör örgütü liderinin yakalanmasıyla yabancı medyada Türkiye'nin güvenli bir ülke olmadığını söylemiş ve birçok rezervasyonlar iptal edilmiş ve turizm gelirimizde ve bir azalma yaşanmıştır. 2016 yılında yaşanan bomba patlamaları, Rus Büyükelçinin ölümü gibi sebeplerle Türkiye'ye gelen turist sayımızda bir azalma sebebiyle turizm gelirimizde azalma meydana gelmiştir.

Sonuç

Terör belli bir amaca ulaşmak için korkutma, yıldırma gibi şiddet eylemleri anlamını taşımaktadır. Terörün küreselleşmesiyle birlikte terör faaliyetleri tek bir bölgeyi hedef seçmeyip tüm dünyayı hedef alarak kendi çıkarları doğrultusunda etkileyebilen, özellikle internet aracılığıyla bütün dünyaya sesini duyurabilmekte ve bu süreçte elde etmek istediği amaçlara ulaşabilen bir nitelik kazanmıştır. Terörist faaliyetlerin amacı ekonomiyi ve siyasiyi etkileyerek devletleri istikrarsızlaştırmaktır. Ekonomiye verilen hasarın yanında insanların canlarına ve mallarına verilen zararlar sosyal etkiler oluşturmasını sağlamaktadır.

Terörizmin ekonomiyi ne yönde etkilediğine bakılacak olursa; yarattığı belirsizlik ortamı nedeniyle yatırımcıların yatırımlarını yapmayarak daha güvenilir fırsatları değerlendirmesi ve belirsizlik, ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımları da olumsuz etkilemektedir. Artan şiddet olayları tüketicilerin tüketimlerini azaltmakta, finansal piyasaları olumsuz etkilenmekte ve sigorta sektörünün fiyat artışına neden olmaktadır. Turizm sektörü son derece terörist faaliyetlerine karşı duyarlı olup doğrudan turistlere yapılan eylemler turizm sektöründe önemli kayıplar yaşanmaktadır. Kamu harcamalarının içinde savunma harcamasının payı diğer eğitim ve sağlığa göre daha yüksektir ve bu payın verimli alanlardan savunmaya harcamalarına kaydırılmasıyla birlikte büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Finansal piyasaları olumsuz

etkilemekte ve sigorta sektöründe fiyatların artmasına neden olmaktadır.

Kaynakça

Ağır, H., & Kar, M. (2010). Terörizmin Makroekonomik Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Finans Politik&Ekonomik Yorumlar*, 47(539), 13-32.

Ağırman, E., Özcan, M., & Yılmaz, Ö. (2014). Terörizmin Finansal Piyasalara Etkisi: Ampirik Bir Çalışma. *Journal of BRSA Banking & Financial Markets*, 8(2).

Ak, M. Z., Dindar, M., & Altıntaş, N. (2017). Türkiye'de Terörizm ile İktisadi Büyüme İlişkisinin Nedensellik Analizi. *Bilgi Dergi*, 19(1), 20.

Algan, N., Balçılar, M., Bal, H., & Manga, M. (2017). Terörizmin Türkiye Finansal Piyasaları Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Çalışma /Impact of Terrorism on Financial Markets of Turkey: An Empirical Study. *Ege Akademik Bakış*, 17(1), 147.

Alkan, Necati (2000), Psikolojik Harekât, Polis ve Terörizm, EGM Yayınları Ankara.

Altay, H., Ekinci, A., & Peçe, M. A. (2013). Ortadoğu'da Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye, Mısır Ve Suudi Arabistan Üzerine Bir İnceleme. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37).

Acar, M. (2002). Ekonomik Siyasal ve Sosyal Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi Fırsat mı? *Liberal Düşünce Kış-Bahar 2002*, 7(25-26).

Alp, İ. A. (2013). Terörün Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(1), 1-19.

Arin, K.P., Ciferri, D. ve Spagnolo, N. (2008) "The Price of Terror: The Effects of Terrorism on Stock Market Returns and Volatility". *Economics Letters*, 101:164- 167.

Aşçı, B ve Dinçer, P. (2016). "Strategic Connection Between Economic Crises, Growth And Wars: American Economic Growth Scenario". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 8, 2995-3011.

Aşçı, B. (2017). "Olasılık Yönetimi: Senaryo Analizi". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, Cilt 6, Sayı 17, 375-394.

- Bashir, U, Gillani, A H, & Muhammad, S. 2013. "Influence of Terrorist Activities on Financial Markets: Evidence from KSE". *Financial Assets and Investing*, (2): 5-13
- Celik, N., & Karacuka, M. (2017). Teror Saldirilarinin Turizm Sektoru Uzerindeki Etkileri: Turkiye Oznelinde Ampirik Bir Analiz. *Ege Academic Review*, 17(3), 313-322.
- Cam, M. A. (2008) "The Impact Of Terrorism On United States Industries". *Economic Papers: A Journal of Applied Economics and Policy*, 27(2): 115-134.
- Chen, A.H. ve Siems, T.F. (2004) "The Effects of Terrorism On Global Capital Markets". *European Journal of Political Economy*, 20: 349-366.
- Dilek, S. & Kesgingöz, H. (2016), SWOT Analysis Of Safranbolu City In Terms Of Tourism, *International Journal of Research In Business and Social Sciences*, 5(1), 54-64.
- Eldor, R. R., Hauser, S., Kroll, Y. ve Shoukair, S. (2012) "Financial Markets and Terrorism: The Perspective of The Two Sides of The Conflict". *Journal of Business Administration Research*, 1: 18-29.
- Graham, M. A. ve Ramiah, V. B. (2012). "Global Terrorism and Adaptive Expectations in Financial Markets: Evidence from Japanese Equity Market". *Research in International Business and Finance*, 26(1): 97-119.
- Giray, F. (2004). Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 181-199.
- Güvenek, B., & Alptekin, V. (2015). Turistlere Yönelik Terör Saldırılarının Turizme Etkisi Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 17(1), 21-38.
- Gürel, M. M. (2008). Küreselleşen Dünya ve Terörizm. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.
- Hon, M.T., Strauss, J., ve Yong, S.Y. (2004) "Contagion in Financial Markets After September 11: Myth or Reality?", *Journal of Financial Research*, 27:95-114.
- İncekara, A., & Savrul, M. (2011). Küreselleşme, Büyüme ve Ekonomik Entegrasyonlar: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Journal of the Faculty of Economics/İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(2).
- Karagöz, H. (2016). *Terörizmin Türkiye'de Turistler ve Turizm Gelirleri Üzerindeki Etkileri* (No. 19, p. 04). Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper, Working Paper Series.

Karolyi, A., ve Martell, R., (2010). "Terrorism and The Stock Market". *International Review of Applied Financial Issues and Economics*, 2,: 285-314.

Kesgingöz, H. & Olcay, T. (2016). Türkiye ve Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleri için Benoit Hipotezinin Sınanması: Panel Veri Analizi. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(1), 585-607.

Kesgingöz, H. (2013a). Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Konjonktür Yönlü mü Hareket Ediyor?. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-10.

Kesgingöz, H.(2013b). Maastricht Kriterleri Doğrultusunda Türkiye'de Mali Disiplinin Sürdürülebilirliği Açısından Mali Kuralın Değerlendirilmesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2,

Kesgingöz, H., & Karataş, A. R. (2016). Yabancı Sermaye Yatırımları ile Cari İşlemler Açığı İlişkisi ve Cari İşlemler Açığı İçin Politika Önerileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 597-610.

Kesgingöz, H. (2016). Türkiye'de Yaşanan 2008 Ekonomik Krizinin Yoksulluk ve Emeklilik Kararları Üzerine Etkisi, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 126-158.

Köse, M. a. b. y. y., & Sağlam, F. Dünya Medyasındaki Terörizm Temalı Haberlerin Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri: İstanbul Borsası Örneği.

Korkmaz, Ö., Erer, D., & Erer, E. (2017). Terör Olaylarının Finansal Piyasalar Üzerine Etkisi/The Effects of Terrorist Attacks on Financial Markets. *Sosyoekonomi*, 25(31), 11.

Kılıç, Z. (2007). Küreselleşme ile İvme Kazanan Uluslararası Terörizm ve Buna Karşı Alınan Tedbirler Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniv. *Sos. Bil. Enst. Uluslararası İlişkiler ABD, Isparta*.

Murat, S., Şener, S., & Yılcı, V. (2013). İktisadi Krizler, Doğal Afetler, Terör Faaliyetleri Türkiye'ye Gelen Turistler Üzerinde Etkili Mi?/Economic Crises, Natural Disasters and Terrorist Attacks: Are shocks to Turkey's tourist arrivals permanent?. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 63(1), 1.

Nikkinen, J., Omran, M., Sahlstrom, P., ve Aijo, J. (2008). "Stock Returns and Volatility Following The September 11 Attacks: Evidence from 53 Equity Markets". *International Review of Financial Analysis*, 17 (1): 27-46.

Özçelik, Ö. ve Önder, H. (2016). Savunma Harcamalarına Terör Riskinin Etkisi: Ampirik Bir Uygulama. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Soysyal Bilimler Dergisi*, (47).

Öztürk, S. ve Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2).

Özyıldız, Y. ve Ali, Ö. Uluslararası Terörizm ve Pkk Terör Örgütü (1980'den Günümüze).

SIPRI Military Expenditure Database, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

Sezgin, Selami ve Jülide, Yıldırım (2002), "The Demand for Turkish Defence Expenditure", *Defence and Peace Economics*, Vol: 13, No: 2. 121-128.

Yıldırım M. (2012), "The Effect of Terrorism on Stock Market: Turkish Experience", [http://www.academia.edu/7904736/The Effect of Terrorism on Stock Market Turkish Experience](http://www.academia.edu/7904736/The_Effect_of_Terrorism_on_Stock_Market_Turkish_Experience) (25.05.2016).

TÜİK, (2017). İstatistik Göstergeler 1980-2016, Erişim Tarihi:09.11.2017.